

Det produktive samfund skubber os hen mod kanten

K Tobias Pichard Christensen | 10. marts 2014

Vi får hele tiden tudet ørerne fulde af, hvordan øget produktivitet, effektivitet, vækst og konkurrence vil øge velfærden. Men er det så entydigt godt at stræbe efter? Ordene indgår i en ligning, der ikke kun er økonomisk, men som også har sociale og miljømæssige følger

Danmark skal gøres mere konkurrencedygtig. For den øgede konkurrence gør borgerne mere effektive, og øget effektivitet styrker produktiviteten. Og målet for al produktivitet er at skabe værdi af en eller anden art. Hvis produktiviteten er optimal, skabes der merværdi. Derfor kan man sige: "Øget produktivitet er vejen til Danmarks fremtid". Præcis sådan var overskriften på Produktivitetskommissionens seneste rapport fra d. 17. februar 2014.

Men hvilken værdi er det egentlig, der skabes, når vi er produktive på arbejdet?

Torben M. Andersen, professor i økonomi ved Aarhus Universitet, mener, at det ikke længere er så lige til at måle værdien af det, vi skaber.

"Arbejdets karakter har ændret sig. Når man i traditionelle økonomiske analyser lægger vægt på produktivitet, så er produktivitet ikke et mål i sig selv, men et middel i forhold til at sikre den materielle velstand. Det kan godt være, at en forbedret produktivetsproces kan give os noget mere rent materielt, men hvis det er på bekostning noget ikke-materielt, så bør man tænke sig om."

LÆS OGSÅ: [10 citater om produktivitet](#)

Tag en industriel fiskerbåd. Den sejler ud og er væk et par dage. I det tidsrum lægger fiskerne ombord en arbejdsindsats i at fange fisk, og den

endelige vurdering af deres indsats afhænger af, hvilket produkt de skaber i forhold til deres arbejdsindsats. For fiskerne er fangsten det håndgribelige og målbare produkt.

”Men det er ikke kun, hvad vi gerne vil producere, der er vigtigt. Det er, hvad vi rent faktisk producerer. Miljøskadelige stoffer er også et produkt,” fortæller Kirsten Halsnæs, professor ved Danmarks Tekniske Universitet. Og overfiskeri og forurening er også produkter. Det samme er stress og nedsat livskvalitet hos slagteriarbejdere. Men disse er ikke tilsigtede produkter. De er biprodukter af produktiviteten.

Så hvordan kan produktivitet fremstilles så entydigt som en god ting, som overskriften på Produktivitetskommissionens rapport antyder?

Der er nemlig et spørgsmål, som sjældent drages frem i lyset, og det er de negative konsekvenser, som de stigende krav om produktivitet kan have. Ifølge Jørgen Goul Andersen, professor i Statskundskab ved Aalborg Universitet, er produktivitet som økonomisk begreb flydt over sine grænser og er kommet til at strække sig ud over, hvad økonomien beskæftiger sig med. Sagt på en anden måde er den økonomiske nytteværdi næsten blevet et mål for et menneskes værdi.

LÆS OGSÅ: [Er øget forbrug svaret på krisen?](#)

”Egentlig er markedet jo en glimrende mekanisme, der skal tjene borgerne. Men i den politiske diskurs kan det nogle gange næsten blive borgeren, der er til for markedets skyld. Det kommer let til at stride mod de grundlæggende tanker om alle menneskers ligestilling, vi traditionelt har bekendt os til i samfundet og i demokratiet. Det er jo i øvrigt også en grundlæggende kristen værdi,” siger Jørgen Goul Andersen.

Al den snak om produktivitet, krydret med diskussioner om krævermentalitet og selvansvar kan nogle gange bringe retorikken næsten tilbage til fattiglovenes tid i 1800-tallet. Dengang betonedes man altid skellet mellem

værdigt og uværdigt trængende, lyder det fra Jørgen Goul Andersen.

”I 1980’erne og 90’erne tænkte vi på, hvordan vi kunne hjælpe folk til at overvinde barrierer for at komme ud på arbejdsmarkedet. Det handlede om fra statens side at række en hjælpende hånd ud. I 00’erne opstod der så en stor efterspørgsel på arbejdskraft. Så der kom større vægt på gulerod og pisk, hvad der i nogen grad var naturligt, når der *var* arbejde at få. Men siden 2010 er pisken blevet stadig mere brugt, vel at mærke i en situation, hvor der for mange grupper ikke er arbejde at få – tag blot de midaldrende, der falder ud af dagpengesystemet og risikerer en decideret social deroute,” fortæller Jørgen Goul Andersen.

En søgning på Infomedia viser, at der bliver talt meget mere om produktivitet siden 2010. I perioden 1-1-2006 til 31-12-2009 blev ordet ’produktivitet’ brugt 1.827 gange i artikler i landets større aviser. Men siden 1-1-2010 til 31-12-2013 optrådte samme ord 3.402 gange. Det er en stigning på 86 procent i forekomsten af ordet ’produktivitet’ i danske artikler.

LÆS OGSÅ: [Vækst, vækst, vækst. Det politiske mantra burde skrives ud med anstændighed](#)

Men det handler ikke om, at vi skal forfalde til den rene øllebrødsbarmhjertighed, hvor vi ikke stiller nogle krav overhovedet, mener Jørgen Goul Andersen. Det handler om, at balancen er forsvundet, at vi er på vej ud i en ekstrem.

”Nogle folk kan have godt af et kærligt puf i ny og næ. Det er ikke det, jeg siger. For mig at se er den hjælpende hånd gledet ud, og det strider mod velfærdsstatens værdier og ideer om medmenneskelighed. Problemet er, at det økonomiske sprog har overtaget værdidebatten. Før hed det ret og pligt, men nu er der snart kun pligten tilbage. Det er på tide, at vi spørger, hvor borgerens og det enkelte menneskes værdi er i alt den her snak om produktivitet.”

Uffe Elbæk, tidligere kulturminister, stifter af Kaospiloterne og det nye parti Alternativet, ser konsekvenserne langt mere vidtrækkende end Jørgen Goul Andersen. Det går ikke kun ud over mennesket, men også den klode, vi bor på.

”Den økonomiske model, vi arbejder inden for, har ikke afledte, skadelige effekter medregnet. Det er en matematisk model. Det har den konsekvens, at vi glemmer kloden, som vi er en del af. Det var fint, dengang vi troede, at ressourcerne var ubegrænsede, men det er de ikke. Det var herligt, hvis vi var i et supermarked med uendelige varer. Men kloden er et lukket system. Derfor er systemet ved at falde fra hinanden, fordi den økonomiske model er drevet frem af forestillingen om vedvarende akkumulation, om vækst. Derfor handler det hele tiden om, at vi skal vinde konkurrencen, fordi så bliver vi mere produktive, og dermed skaber vi mere værdi. Men nu er alle parametre ved at være ude i den yderste position. Der er snart ikke flere ressourcer at tage af,” siger Uffe Elbæk.

Problemet er, at det, som er med til at skabe vækst – produktiviteten – gør krav på naturens og menneskets ressourcer, som ikke er uendelige. Det er drømmen om vækst til gengæld, og det er dette modsætningsforhold, som vil til sidst føre os ud over kanten, mener Uffe Elbæk.

Men hvad er alternativet til den eksisterende model? Uffe Elbæk tror på, at svaret findes, men at modet mangler til at føre det ud i livet. I stedet for en lineær model, hvor vi producerer, forbruger og smider væk, skal vi have en cirkulær model, hvor smid-væk-kulturen erstattes af genbrug og bæredygtighed. Her bliver én virksomheds affald til anden virksomheds råvare.

”Det, der virker urealistisk, er efterhånden det eneste realistiske. Vi må indføre et andet system end kapitalismen, for det er dén økonomiske model, som hele tiden taler om vækst og produktivitet. Det eneste alternativ er, at vi må finde på noget andet. Men det kræver, at vi har modet til at forestille os en radikal anden fremtid,” afrunder Uffe Elbæk.

FACEBOOK: [Bliv ven med Kristeligt Dagblad](#)

Er folkekirken mere end højmesse, perlegrus og kirkekoncerter?

Vil din menighed være med til at arbejde for socialt udsatte i Danmark?

Klik her for at få information om, hvordan vi kan samarbejde med din menighed

KIRKENS KORSHÆR

Prøv Kristeligt Dagblad gratis i 4 uger

- Nyhederne, som ingen andre fortæller om
- Kvalitetsjournalistik med indsigt og dybde
- En avis, der går bag om nyhederne

Prøv os i 4 uger – gratis og uforpligtende

Bestil her

OK

Websitet anvender cookies til at huske dine indstillinger, statistik og at målrette annoncer. Denne information deles med tredjepart. [Læs mere >>](#)

OK

Websitet anvender cookies til at huske dine indstillinger, statistik og at målrette annoncer. Denne information deles med tredjepart. [Læs mere >>](#)